

MAGYAR NYELVI KÉPZÉS HATÁRHELYZETBEN

A fenti címmel tartott konferenciát 2003. január 24–26-án Kolozsvárott a Heltai Gáspár Könyvtári Alapítvány és a budapesti Hungarian Language School. A konferencia megszervezésének gondolatát az erdélyi magyarság létszámának csökkenéséről, asszimilációjáról, nyelvvesztéséről szóló riasztó adatok váltották ki.

A 2002. évi romániai népszámlálás előzetes adataiból kiderül, hogy Erdély magyarsága az utóbbi tíz évben 200 000 fővel csökkent. A 2002/2003-as tanév kezdetén, az RMDSZ oktatási alelnöksége által közzétett adatok szerint az elsőosztályos erdélyi magyar gyerekek 25%-a, valamennyi általános iskolásnak pedig már 55–60%-a nem az anyanyelvén tanul. A demográfiai és szellemi szórványosodás szinte általánossá válásának körülményei között Erdély és a Regát magyarságának 35–40%-a, mintegy 5–600 000 fő anyanyelvének használatában sérült, kulturális identitásában fokozottan veszélyeztetett. További 3–400 000 olyan nyelvvesztettről is beszélhetünk, akik még rendelkeznek a magyar származás tudatával, de már második vagy harmadik generációs asszimiláltak tekinthetők. A nyelvvesztés miatt sokan egyre inkább kiszorulnak a kulturális kommunikációból, s az élet minden területén hátrányos helyzetbe kerülnek.

A negatív folyamatok lelassításának érdekében szükséges egy olyan magyar nyelvi és kulturális rehabilitációs képzési rendszer kidolgozása és gyakorlati megvalósítása, amelynek keretében a magyar nyelvet speciális módszerekkel, szükség esetén idegen nyelvként oktatják. Ezt a rendszert mielőbb ki kell terjeszteni egész Erdélyre.

Ha ez nem történik meg, előállhat az a sajnálatos helyzet, hogy nem lesz, aki igénybe vegye a nagy anyagi, szellemi erőkkal – gyakran politikai harcok árán – mostanra megteremtett magyar nyelvű felsőoktatási lehetőségeket. Már most tapasztalható néhány régióban, hogy az érettségizettek száma megegyezik a bizonyos egyetemi szakokra felvehető számával.

A kolozsvári székhelyű Heltai Alapítvány, Erdély egyik legnagyobb magyar közművelődési civil szervezete, jó ideje kezdeményező szerepet játszik a nyelv- és kultúrávesztés elleni küzdelemben. Kiterjedt kapcsolatrendszerére jellemző, hogy Erdély 55–60 könyvtári és közművelődési tevékenységet folytató magyar civil szervezetével van állandó szakmai kapcsolatban, s emellett évtizedes gyakorlattal rendelkezik a magyar nyelvi képzésben is.

Az alapítvány a budapesti Hungarian Language Schoollal közösen Socrates-pályázatot dolgozott ki e témakörben, s az Apáczai Közalapítvány, az NKA és az Illyés Közalapítvány támogatásával az elmúlt években több, magyar nyelvi képzéssel egybekötött oktatási és táborig programot bonyolított le. Az MTA által létrehozott Magyar Nyelvi Intézettel tudományos-szakmai együttműködésben állapodott meg a programok hatékony és sikeres kidolgozására és működtetésére.

A most megrendezett konferenciát (részvételével is) támogatta a magyar Oktatási Minisztérium, az NKÖM, az Erdélyi Múzeum Egyesület, a pécsi Határokon Túli Magyarokért Alapítvány és a Balassi Bálint Intézet. A konferencián részt vett több mint húsz olyan erdélyi kistérségi közművelődési központ képviselője, amelyek spontán módon eddig is vállaltak szerepet a magyar nyelvi és kulturális „terápiában”.

A szakmai programot Dr. Péntek János tanszékvezető egyetemi tanár *Nyelvcserehez vezető nyelvi folyamatok a kisebbségi régiókban* című előadása nyitotta meg, amelyben többek között kifejtette, hogy a nyelvtudásnak szinte minden köztes területével számolni kell akkor, amikor nyelvi programok, tananyagok kidolgozását tervezzük. A továbbiakban az egyes régiók képviselői számoltak be a helyi sajátosságokról, megoldási kísérleteikről. Általános problémaként rajzolódott ki, hogy nagyon kevés a szakképzett tanár (a fodrásztól az állatorvosig mindenki próbálkozik a magyar nyelv oktatásával), nincsenek megfelelő tananyagok és – az egyre erősödő szórványosodás miatt – nagyon nehézkes a régiók közötti együttműködés. A tanácskozás a harmadik napon stratégiai egyeztetéssel zárult.

A Balassi Bálint Intézetet képviselve a tanácskozáson bemutattam az intézetet, és az elhangzottakhoz igazodva megpróbáltam olyan együttműködési formákat felajánlani, amelyeknek valóban van realitásuk, és viszonylag rövid távon megvalósíthatóak.

Intézetünk bármikor kész tanártréningek, továbbképzések tartására akár Budapesten, akár erdélyi helyszíneken. Különösen életképes lehet ez a program, ha a már kipróbált változatban, az Apáczai Közalapítvány támogatásával bonyolítjuk le.

Mivel alapvető problémák az alsó tagozatos iskolások körében mutatkoznak, felajánlottam, hogy hozzunk létre közös munkacsoportokat abból a célból, hogy az intézetünk által a lendvai kéttannyelvű iskola számára kidolgozott tankönyvet adaptáljuk a megfelelő erdélyi régiókra.

Felvettem, hogy kiterjeszhetnénk a jelenleg csak a nyugati szórványban élő magyar fiatalok számára kiírt ösztöndíjpályázatot, hiszen az oktatás szempontjából sajnos már szinte semmilyen különbség sincs az Argentínában élő szóránymagyar fiatal és erdélyi társa között. Így ők is bekapcsolódhatnak abba a magyar nyelvi–hungarológiai képzésbe, amelyet intézetünk ebben az évben indított el. Ugyanennek a képzési formának a tisztán külföldiek számára kidolgozott programját igénybe vehetnék például a bukaresti egyetem hungarológia szakos hallgatói, hiszen már az a furcsa helyzet is előállt, hogy román származású oktató tanítja magyar nyelvre az anyanyelvét vesztett magyar gyereket.

Érdeemes volna kidolgozni egy jól működő, továbbképzést szolgáló tanárcsereprogramot, amelyet első lépésben a mi nyári tanfolyamunk és az Erdélyben megrendezett nyári nyelvi táborok lebonyolításával valósíthatnánk meg.

A konferencia megerősítette bennem azt a gondolatot, hogy – miközben teljes erővel dolgozunk azon, hogy reális helyet találjunk az egységesülő európai felsőoktatásban a magyar nyelv és a hungarológia számára – nem feledkezhetünk meg az erdélyi (és általában a határon túli) nyelv- és kultúramentő programok támogatásáról sem.

DR. GREMSPERGER LÁSZLÓ
tagozatigazgató